שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה [א]ואמר ר' יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים כדשמואל [ב]דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעיים תנו רבנן [ג]הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבונו של עולם עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים [ד]אמר לה בתי בשעה שאוכלין ושותין במה יתעסקו אמרה לפניו רבונו של עולם אם בעלי מקרא הן יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים אם בעלי משנה הן יעסקו במשנה בהלכות ובהגדות ואם בעלי תלמוד הן יעסקו בהלכות פסח בפסח בהלכות עצרת בעצרת בהלכות חג בחג העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי [ה]שמעון בן חנניא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר [1]ודבר בעתו מה טוב: [א]והלוחש על המכה וכו': [ו]אמר ר' יוחנן [ב]וברוקק בה לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה איתמר רב אמר אפילו נגע צרעת ר' חנינא אמר אפילו ויקרא אל משה תנו רבנן סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת [ג]ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת [ד]ומעבירין כלי על גב העין בשבת אמר רשב"ג [ה]במה דברים אמורים בכלי הניטל אבל בכלי שאינו ניטל אסור ואין שואלין בדבר שדים בשבת רבי יוסי אומר אף בחול אסור אמר רב הונא [א] [ט](אין) הלכה כר' יוסי ואף רבי יוסי לא אמרה אלא משום סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף דאיבלע בארזא ואתעביד ליה ניסא פקע ארזא ופלטיה [י]ת"ר סכין [ז]וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד רבי חמא ברבי חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש רבי יוחנן אמר [ח]סך וממשמש בבת אחת תנו רבנן שרי שמן ושרי ביצים מותרין לשאול בהן [ב] [ל]אלא מפני שמכזבין לוחשין על שמן שבכלי ואין לוחשין על שמן שביד לפיכך סכין משמן שביד ואין סכין משמן שבכלי רב יצחק בר שמואל בר מרתא איקלע להההוא אושפיזא אייתי ליה מישחא במנא שף נפקן ליה צימחי באפיה נפק לשוק חזיתיה ההיא איתתא אמרה זיקא דחמת קא חזינא הכא עבדא ליה מלתא ואיתסי אמר ליה ר' אבא לרבה בר מרי כתיב [2]כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך וכי מאחר שלא שם רפואה למה אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מקרא זה מעצמו נדרש שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך אם תשמע לא אשים ואם לא תשמע אשים אעפ"כ כי אני ה' רופאך אמר רבה בר בר חנה כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להן חמה עזה יש בעולם התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו למה אתה משחק אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה אמר להן לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה אמר לו °לימדתנו רבינו [3]כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ת"ר כשחלה ר' אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו ר' טרפון ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא נענה ר' טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים שטיפה של גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא נענה ר' יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה שגלגל חמה בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם שאב ואם בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא נענה רבי עקיבא ואמר חביבין יסורין אמר להם סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין יסורין אמר לו עקיבא זו מנין לך אמר מקרא אני דורש [4]בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים [וגו'] ויעש הרע בעיני ה' וכתיב

גם

שדעתו קצרה. משים ללבו כל דאגות חבירו ודואג על כל מה שעתיד לבא עליו: **רחבה.** ואינו משים ללבו דאגה כל כך. ל"א דעתו קצרה רגזן: **והא איכא שבתות וימים טובים.** שאין לך עני בישראל שאין לו מעדנים: **שנוי וסת.** משנה וסת ואוכל יותר שאינו רגיל לאכול היינו תחלת חולי מעיים לפיכך אפילו שבתות ויו"ט רעים לו: ה"ג **הקורא שיר השירים ועושה אותו כמין זמר.** שקורא בנגינה אחרת שאינו נקוד בה ועושה אותה כמין שיר אע"פ שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו: **הקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו.** כמיסב על יינו עושה שחיקותיו בדברי תורה וקורא פסוקים בקול רם לשחק בהם בני המשתה אבל אם אומרו בזמנו על המשתה כגון שהוא יום טוב ונוטל כוס בידו ואומר עליו דברי הגדה ופסוקים מעניינו של יום מביא טובה לעולם: **וברוקק.** שכן דרך מלחשים לרקק קודם הלחש ואסור להזכיר פסוק על הלחישה. ויש לחשים שדרכן לרקק אחריהם ואומר אותן בלשון לעז ומזכירין להם שם בלשון לעז וא"ל רבי דמותר דאין אסור אלא לוחש אחר הרקיקה דנראה שמזכיר השם על הרקיקה ועוד לא נאסר אלא בלשון הקודש אבל בלעז לא: **אפילו נגע צרעת.** אפילו לוחש (אחרי המי) קרא דלית ביה שם שמים על הרקיקה שקורא נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן (ויקרא יג) לשם רפואה אין לו חלק לעולם הבא: **ואפילו ויקרא אל משה.** שאין בו לא חולי ולא נגע דאין ראוי ללחשו על המכה ואין מזכירו לשם רפואה אלא כסבור הוא להגן בזכות דברי תורה שהוא הזכיר אסור ללוחשו: **וממשמשין במעיים.** של חולה בשבת ואין בכך משום רפואה דסיכה איתקש לשתיה: **ולוחשין על נחשים ועל עקרבים בשבת.** בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה: **כלי על העין.** שכן דרך ליתן כלי מתכות על העין כדי לקרר העין. א"נ כגון שעושין לאדם שחש בעינו מקיפים עינו בטבעת: **כלי הניטל.** כגון מפתח סכין וטבעת: **בדבר שדים.** שכן עושין כשאובדין שום דבר שואלין במעשה שדים והם מגידים להם ואסור לעשות בשבת משום ממצוא חפצך (ישעיה נח): **אף בחול אסור.** לשאול בשדים כדמפרש לקמן משום סכנה: **כי הא דרב יצחק.** היה שואל במעשה שדים ובקש השד להזיקו ונעשה לו נס ובלעו הארז: **סך ואחר כך ממשמש.** הוי שנוי דבחול דרך למשמש ואח"כ לסוך: **שרי שמן.** יש מעשה שדים ששואלין על ידי שמן וקרי להו שרי שמן והיינו שרי בוהן. ויש ששואלין בשפופרת של ביצה וקרי להו שרי ביצים: **אלא שמכזבין.** לכך נמנעו מלשאול בהן: **לוחשים על שמן שבכלי.** אותן העושין מעשה שדים דרכן ללחוש על שמן שבכלי ואין דרכן ללחוש על שמן שביד שאינו מועיל לפיכך אדם יכול לסוך על ידו משמן שביד ואין לחוש שמא נעשה בו מעשה שדים ואין בו סכנת השד: **שף.** סך שמן בפניו: **צמחין.** אבעבועות מלנ"ץ: **זיקא דחמת.** רוח של אותו שד שסמו חמת אני רואה בפניך שאחזתך: **חמה עזה יש בעולם.** על עצמו היה אומר שכעס עליו המקום והכביד חוליו: **שכל זמן שהייתי רואה את רבי שאין יינו מחמיץ וכו'.** כלומר שהיתה הצלחה בכל מעשיו: **אמרתי קבל רבי את עולמו.** כל שכרו: **רואה רבי בצער.** ושכרו משתמר להבא לכך אני שמח: **מדביש.** מתקלקל ונעשה כדבש מחמת חמימות: **כלום חסרתי.** שאתה אומר אני סובל עונותי: **שגלגל חמה בעולם הזה.** ולא לעתיד שמאורות מתחדשות: **חביבין יסורין.** שמכפרין עליך:

גם

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"א מהל' עכו"ם הלכה יב סמג עשין ד טוש"ע יו"ד סי' קעט סעיף ח:

כב ב מיי' שם טוש"ע שם ועיין בכ"מ:

כג ג מיי' שם הלכה יא וסמג שם טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מה [וברב אלפס עוד במכילתין דף רעו. וגם סמוך לסוף פכ"ב בשבת סט:]:

כד ד ה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מו [וברב אלפס שם]:

כה ו טוש"ע יו"ד סי' קעט סעיף טו [וברב אלפס שם]:

כו ז ח מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכו סעיף ג:

תורה אור השלם

1. שִׂמְחָה לָאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִיו וְדָבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב: משלי טו כג
2. וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ: שמות טו כו
3. כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא: קהלת ז כ
4. בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָיִם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי בָהּ: מלכים ב כא א

מסורת הש"ס

א) כתובות קי: [נדרים לז: ב"ב קמו.], ב) [נדרים לז: וש"נ], ג) [מס' כלה], ד) [כמ"ש: גירס], ה) [ברב אלפס איתא ר' יהושע], ו) שבועות טו:, ז) ס"ל ל"ג, ח) שבת קמז., ט) [פי' ריב"ם בתשובה נ"ב גירס' הנכונה], י) אולי צ"ל ופלטו הארז, כ) [נ"ל אמר ד"ה שכל], ל) [ועפרש"י שבת קנד: ד"ה כשהדביש ובפירש"י ב"מ לח. ד"ה הדבש מארץ קלא ע"ש],

גליון הש"ס

גמ' למדתנו רבינו. כי אדם אין צדיק. עי' שבת נה ע"ב תוס' ד"ה ארבעה ובדרשות הרלב"ח פרשה נח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אין הלכה. נמחק תיבת אין: [ב] שם אלא מפני. נמחק תיבת אלא וכ"כ הרא"ש לא גרים לה:

לעזי רש"י

מלנ"ץ. פצעים.

מוסף רש"י

שדעתו קצרה. כמו עצרן וקפדן, שהוא רעה בשלו ובשל אחרים (רשב"ם ב"ב קמה:). והאיכא שבתות וימים טובים. שיש לו מטעמים ומזונות שהיו מתלקין לעניים מערב שבת לערב שבת, אלא כשמואל אמר קרא לאשמועינן, וכולה ר' יהושע קאמר לה (שם קמו.). שינוי וסת. אפילו לטובה (כתובות קי:) חוק, כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר. ה"נ תחלת חולי, מתוך כך מתחיל לחלות, ואית דגרסי חולי מעים (ב"ב שם). וברוקק בה. ואח"כ לוחש (שבועות טו:). שם שמים. והכא קאמר כי אני ה' רופאך (שם). סך ואח"כ ממשמש. דקסבר בחול ממשמש ואח"כ סך (שבת קמז:). מדביש. מחמיץ (שבת קנד:) ילא טעם דובשנו והחמיץ, אשמלי"ר בלע"ז, כמו (איוב לא) ובכל תבואתי תשרש, תעקר שרשיה, וכמו (קהלת יב) עד לא ירחק חבל הכסף, יפתחו לתוקות עבותיה (ב"מ לח.).